

Mønsterbesvarelse JUS112 Arve- og familierett

Eksamen våren 2019

Kandidat: Anonym

Ikke kommentert

DEL I

Problemstillingen er om leiligheten på Nordnes er i sameie mellom Rakel og Simon.

Det fremgår av el. § 31 at "eiendeler som erverves av begge ektefellene, blir sameie mellom dem". Bestemmelsen regulerer imidlertid ikke hva som skal til for at sameie skal oppstå. Dette spørsmålet må derfor løses på bakgrunn av alminnelige formuerettslige prinsipper.

Det er uenighet i juridisk teori om hvilken fremgangsmåte som skal tas i bruk ved vurderingen av sameie, henholdsvis bidragsmodellen eller avtalemodellen.

Denne oppgaven vil følge avtalemodellen. Det følger av rt. 1999 s. 177 at det må foreligge "avtale eller annet rettsstiftende moment" for at sameie kan konstateres. I mangel av en uttrykkelig avtale, må man se hen til partenes forutsetninger for å avklare om det foreligger en stilltiende avtale mellom ektefellene. Denne vurderingen vil blant annet bero på konkludent atferd og andre avtalestiftende momenter. Etter juridisk teori (se Bekkedal, jussens venner) er det sentralt om anskaffelsen fremsto som et "felles prosjekt", og om ektefellene har medvirket til dette felles prosjektet. Dersom dette er tilfellet, er det rimelig å anta at ektefellene har berettigede forventninger om at eiendelen er i sameie.

Det springende punkt blir dermed om det er tilstrekkelig holdepunkter for å konstatere at det foreligger en stilltiende avtale mellom Rakel og Simon om sameie.

Rakel anfører at Simon ikke kan være medeier i hennes særeie. Særeie begrepet refererer ser til formuesordningen, og har slik sett ikke betydning for eierforholdet mellom ektefellene. Leiligheten kan derfor være i sameie mellom partene selv om de har avtalt fullstendig særeie. Resultatet vil eventuelt bli at hver av ektefellene eier en andel av boligen som sitt særeie. Rakel sin anførsel bortfaller.

Rakel anfører at hun eier leiligheten alene da hun alene står som hjemmelshaver. Det fremkommer imidlertid av rettspraksis og juridisk teori at det er det reelle eierforholdet som er av betydning, ikke det formelle. Rakel sin anførsel bortfaller.

Det er på det rene at ektefellene inngikk kjøpet av leiligheten i 2007, etter at ekteskapet ble inngått. Juridisk teori legger til grunn at det er en sterk presumsjon om at eiendeler ektefellene anskaffer under samlivet, til felles personlig bruk, er i sameie mellom ektefellene. Det er naturlig at Simon har innrettet seg etter at han var medeier da ektefellene ervervet boligen under ekteskapet. Simon har med andre ord berettigede forventninger om sameie på tidspunktet boligen ble ervervet, noe Rakel burde forstått. Dette taler for at det foreligger en stilltiende avtale om sameie mellom ektefellene.

Etter juridisk teori er det sentralt hvorvidt ektefellene har medvirket til anskaffelsen i fellesskap. Dersom ervervelsen fremsto som et felles prosjekt hvor begge ektefellene har bidratt, er det rimelig å anse at begge ektefellene har berettigede forventninger om at boligen er i sameie.

Det er på det rene at Rakel har stått for det vesentlige av direkte bidrag for anskaffelsen. Hun har betalt kr. 2 000 000 som hun hadde før ekteskapet, og har nedbetalt det vesentlige av gjelden gjennom sine inntekter. Det følger av alminnelige formuerettslige prinsipper at den som kjøper noe blir eier av eiendelen. Dette taler for at Rakel har berettigede forventninger om at hun alene er eier, og at det ikke foreligger en stilltiende avtale mellom ektefellene.

Det er derimot ikke kun direkte bidrag som skal vurderes. Det følger av omfattende rettspraksis at indirekte bidrag skal tas med i vurderingen. Rettsutviklingen fra Rt. 1975 s. 220 og frem til idag har vist i hvor stor grad indirekte bidrag, som arbeid i hjemmet, skal vektlegges. Det følger dessuten av forarbeidene at "normalinnsats" i hjemmet må anses som tilstrekkelig for å opparbeide seg sameieandel i felles bolig.

Simon anfører at han har gjort en stor innsats for familien gjennom husarbeid og matlaging, oppfølging av Rakels barn, betaling for oppussing og nedbetaling av lån. Å være hjemmeværende med to barn som er 11 og 14 år vil normalt ikke anses som særlig omfattende. Barna hadde imidlertid en del utfordringer og den innsatsen Simon gjorde for disse barna må anses å være omfattende. I tillegg til denne innsatsen har Simon ytet normalinnsats i hjemmet.

I starten av ekteskapet inngikk Rakel og Simon en muntlig avtale om arbeidsfordeling. Rakel skulle være utarbeidene og skaffe inntekt, mens Simon arbeidet i hjemmet med husarbeid, matlaging og barna. Etter denne avtalen er Simon avskåret mulighet til å opparbeide inntekt, og bidrar derfor kun indirekte til fellesskapet. Avtalen om arbeidsfordeling har gitt Simon berettigede forventninger om at han er sameier selv om han kun bidrar med indirekte bidrag, noe som taler for at det foreligger en stilltiende avtale mellom ektefellene om sameie.

Rakel anfører at Simon sitt arbeid i hjemmet før ekteskapet ikke er av betydning for sameievurderingen av leiligheten som er anskaffet under ekteskapet. Det fremgår av juridisk teori at for at et bidrag skal være aktuelt i drøftelsen om sameie, må bidraget kunne knyttes til ervervsen av eiendelen. Det må foreligge en årsakssammenheng mellom bidraget og ervervsen. Det syntes umiddelbart ikke å være en slik sammenheng mellom oppfølgingen av barna, og anskaffelsen av leiligheten noen år senere. Oppfølgingen av barna kan derfor ikke tas i betraktning ved vurderingen om sameie. Rakel anfører at inntektene fra valpesalg og Simon sin gevinst fra skrapeloddet ikke var Simon sine penger, da både hunder og lodd reelt sett var kjøpt av Rakel sin lønn. Dersom disse inntektene tilkjennes Rakel har hun betalt en så vesentlig del av leiligheten, at det etter alminnelige formuerettslige prinsipper er rimelig å anse henne som eneeier.

Hundene og skrapeloddet er derimot ikke noe Rakel har ervervet alene. Simon har lagt inn en stor innsats i omsorgen for hundene, og har alene drevet med avl av disse. Inntektene fra avlen kan derfor ikke anses å være inntekt ervervet av Rakel alene. Videre er det Simon som har kjøpt skrapeloddet, og lagt innsats i dette. Heller ikke inntektene fra dette kan anses å være Rakel sine inntekter alene, da hun ikke hadde oppnådd gevinsten uten at Simon hadde lagt grunnlaget for gevinstmulighet. Disse inntektene må derfor anses å være ervervet av ektefellene i fellesskap. Da disse inntektene er brukt til oppussing og nedbetaling av lån på huset, er dette bidrag som begge ektefellene har ytet. Slik sett har også Simon stått for direkte bidrag til ervervsen av huset.

Det er klart at Rakel har bidratt med det vesentlige av direkte bidrag, noe som taler for at hun har en forventning om at hun er eneeier. Det følger imidlertid av juridisk teori og rettspraksis at indirekte bidrag er et like viktig moment i sameievurderingen, og skaper berettigede forventninger hos den

hjemmeværende om medeieendomsrett. Det følger av forarbeidene at normalinnsats i felles bolig er tilstrekkelig for å oppnå sameie i boligen. Det er klart at Simon har ytet "normalinnsats" ved sin arbeid i hjemmet. Videre har Simon bidratt med direkte bidrag gjennom inntekter fra hundeavl og inntekt fra skrapelodd. At Simon har bidratt i så stor grad taler for at anskaffelsen har vært et felles prosjekt. I slike felles prosjekt hvor begge har bidratt, er det naturlig at begge ektefellene har berettigede forventninger om at eiendelen som anskaffes er i sameie mellom dem. Det er dermed klart at det foreligger en stilltiende avtale mellom Simon og Constance om sameie.

Konklusjonen er at leiligheten på Nordnes er i sameie mellom Rakel og Simon.

DEL II

Spørsmål 1:

Problemstillingen er om Jan har rett til å sitte i uskifte med inntektene fra salget av "Mannefall".

Det rettslige grunnlaget er al. § 9 som fastsetter at når den ene ektefellen dør "har attlevande ektemake rett til å ta over felleseiga uskifte med førsteavdødes andre arvinger etter loven".

Det er klart at Jan har rett til å sitte i uskifte med Trine som er en arving etter loven jf. § 9. Jan har etter § al. 9 rett til å sitte i uskifte med ektefellenes felleseiemidler.

Jan anfører at inntektene fra "Mannefall" må anses som felleseiemidler. Jan og Constance har imidlertid inngått ektepakt hvor de har fastsatt at "alle våre lønnsinntekter skal være særeie". Spørsmålet blir dermed om inntektene fra verket "Mannefall" kan anses som "lønnsinntekter" etter ektepakten, og derfor er særeie. Det må foretas en objektiv tolkning av ektepakten. Det er på det rene at Constane jobber som resepsjonist, og at ektepakten gjerne retter seg mot inntektene fra denne jobben. Dette er en for snever forståelse av ektepakten, og det er ikke tilstrekkelige holdepunkter for å legge en slik forståelse til grunn. Formålet med ektepakten er å holde midler som ektefellene tjener utenfor delingen ved en eventuell skilsmisse. Det er derfor rimelig å anta at all form for lønnsinntekt må omfattes. Ettersom det å arbeide som skulptør anses som et arbeid, må inntekter som genereres fra dette arbeidet anses som "lønnsinntekter". Jan sin anførsel bortfaller.

Det er klart at inntektene fra "Mannefall" anses som lønnsinntekter som omfattes av ektepakten, og inntektene er derfor særeie.

Det følger av al. § 9 at det kun er felleseie gjenlevende ektefelle kan sitte i uskifte med. Dersom særeie skal omfattes må dette være "fastsett i ektepakt" eller blitt samtykket av arvingene jf. al. § 9 andre ledd første setning. Det er på det rene at ektefellene ikke har inngått ektepakt om rett til å sitte i uskifte med særeiemidler, og Trine har heller ikke samtykket til dette. Jan har følgelig ikke rett til å sitte i uskifte med særeiemidler.

Konklusjonen er at Jan ikke har rett til å sitte i uskifte med inntektene fra salget av "Mannefall".

Subsidiær drøftelse: Forutsatt at inntektene fra "Mannefall" var felleseie.

Trine anfører at det hadde vært slutt mellom foreldrene i flere måneder da moren døde, og at uskifte derfor var uaktuelt.

Det fremgår av al. § 9 at "attlevande ektemake" har rett til å sitte i uskifte. Bestemmelsen forutsetter at ektefellene var gift på tidspunktet da ektefellen døde. Constance hadde riktignok sagt at hun ønsket skilsmisse, med det har ikke blitt gitt bevilling eller avsagt dom for separasjon eller skilsmisse. Jan og Constance var fortsatt formelt ektefeller da Constance døde, og Jan har derfor rett til å sitte i uskiftet bo.

Konklusjonen er at Jan kan sitte i uskifte med inntektene fra salget av "Mannefall".

Spørsmål 2:

Problemstillingen er om Jan arver Constance, og i så fall hvor stor hans arv vil være.

Det fremgår av al. § 6 at "ektemaken har rett til fjerdeparten av arven når det er livsarvinger etter arvelateren".

Trine anfører at Jan ikke har krav på arv etter Constance. Det fremgår av al. § 8 at rettene etter al. § 6 "kan ikke gjerast gjeldende dersom ektemakene var separerte ved dom eller løyve på den tid arvelataren døyde". Det er på det rene at Constance kun ga uttrykk for at hun ønsket skilsmisse. De er med andre ord ikke separerte ved "dom eller løyve" da Constance døde jf. al. § 8.

Etter al. § 8 bortfaller derfor ikke Jan sin arverett etter al. § 6. Jan har krav på 1/4 av Constance sin formue jf. al. § 6.

Videre anfører at Jan han har rett på halvparten av verdiene etter Constance etter et sammensatt skifte.

Sammensatt skifte reguleres etter reglene i el. kap. 15. Kapitlet regulerer forholdet mellom to ektefeller. Det fremgår ikke av loven at retten til sammensatt skifte faller bort ved samlivsbrudd. Det må derfor legges til grunn at retten til sammensatt skifte foreligger så lenge ektefellene er formelt gift. Jan og Constance var fortsatt gift på tidspunktet for hennes død. Jan har derfor rett på sammensatt skifte etter el. kapittel 15.

Det følger av el. § 76 at "når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet". Videre henviser el. § 77 til at reglene i kapittel 12 gjelder når "ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger".

Etter kapittel 12 fremgår det av el. § 58 at "ektefellenes samlede formue skal som utgangspunktet deles likt". Dette er hovedregelen i delingsoppgjøret. Ordlyden "som utgangspunkt" viser imidlertid til at det er unntak fra denne hovedregelen. Et slikt unntak fremgår av el. § 42 som fastsetter at ektefellene i ektepakt kan avtale "at det de eier eller senere erverver skal holdes unntatt fra deling (særeie)".

Det er på det rene at Jan og Constance har inngått gyldig ektepakt om særeie jf. el. § 42. Den samlede formuen som var igjen etter Constance var kr. 6 000 000 i kun særeiemidler. Dette er midler som ikke skal likdeles etter el. § 58. El. § 58 kommer derfor ikke til anvendelse, da det ikke foreligger felleseiemidler som er gjenstand for likedeling. Jan har derfor ikke krav på halvparten av Constance sin formue.

Spørsmålet blir så om inntektene fra "Mannefall" kan holdes utenfor delingen. Det følger av el. § 78 at "rettsvirkningene som nevnt i § 60 regnes fra ektefellens død hvis de ikke allerede var inntrådt etter § 60 første ledd". Bestemmelsen fastsetter at skjæringstidspunktene nevnt i el. § 60 er gjeldende ved sammensatt skifte.

Det fremgår av el. § 60 første ledd litra a at det som skal deles "er den formue hver ektefelle hadde (...) da samlivet ble brutt". Etter at Constance ønsket skilsmisse, flyttet Jan ut. Spørsmålet blir om dette kan anses som et samlivbrudd i lovens forstand.

Det følger av juridisk teori at samlivsbruddet må være markert utad. At Jan fysisk har flyttet ut taler for at bruddet er markert. Jan er derimot under den forståelse at det kun er en "pause" i ekteskapet deres, og har ikke fortalt noen om problemene med Constance. Dette taler for at det kun er tale om et pause i samlivet, og derfor ikke et brudd. Samlivsbrudd trenger derimot ikke være gjensidig ønsket for at det skal være et faktisk brudd. Constance har gitt klart uttrykk overfor venner og familie at hennes forhold til Jan er over. Sett sammen med at Jan har flyttet ut er det klart at det foreligger et markert og tydelig samlivsbrudd.

Da inntektene fra "Mannefall" ble ervervet etter at samlivet ble brutt, er det klart at dette er inntekter som ikke er gjenstand for deling jf. el. § 60 første ledd litra a.

Konklusjonen er at Jan arver 1/4 av Constance sin formue, noe som tilsvarer kr. 1 500 000 jf. al. § 6.